

ANADOLU MEDENİYETLERİ GİRİŞ

ANADOLU'NUN TARİH ÖNCESİ ÇAĞLARI VE TARİH ÇAĞLARI UYGARLIK KRONOLOJİSİ

- Bu sunum vermekte olduğum Anadolu Medeniyetleri ve Sanatı I dersinde kullanılması için eğitim amaçlı hazırlanmıştır. Sunumda kullanılan materyaller telif hakkına sahip olup eğitim amaçlı olarak kullanımı uluslararası kanunlara göre serbesttir. Başka bir amaçla kullanılması için telif hakkına sahip kişilerden izin alınması gerekmektedir.

LYDIA UYGARLIğI MÖ 680-546

- Batı Anadolu'da Menderes ve Gediz Irmakları arasında kalan bölgeye **Lidya**, orada yaşayanlara ise **Lidyalılar** denilmiştir. Hint-Avrupa kavminden olan **Lidyalılar** bu bölgeye doğudan gelmişlerdir. Lidyalılar, Hititlerin daha sonra da MÖ 680 yılına kadar Frigyalılar'ın egemenliği altına girmiştir.
- **Lidyalılar**'ın dili Hitit dili ile benzerlik göstermektedir. İlk kralları Giges'tir. Başkentleri Sardes'tir. Bu o dönemin en büyük ve en zengin kentidir.

- Giges çok güçlü bir ordu kurup sınırlarını doğuda Kızılırmak'a kadar genişletti. Kimmerlere karşı yürüttüğü savaşlar sırasında Asurlular'la işbirliği yaptı ve Kral Yolu'nu Asur'a kadar götürdü. MÖ 585 yılında Medler'le barış yapılarak Kızılırmak **Lidyalılar**'la Medler arasında sınır oldu.
- **Lidyalılar** parayı ilk kullanan medeyinet olmuştur. Parayı yapmak için altın, gümüş ve elektron kullanırlardı. Son kralı Kroisos zamanı devletin en parlak ve en zengin dönemi olmuştur. Ancak Pers İmparatorluğu'nun ani bir saldırısı sonucunda bu zengin devlet, tarihe karışmıştır.

ESKİ ANADOLU MEDENİYETLERİ

PERS SATRAPLIKLARI DÖNEMİ MÖ 546 – 334

Akamenid hanedanlığına mensup II. Kyros'un önderliğinde toplanan Persler, Medleri bozguna uğrattıklarında İran'dan Kızılırmak'a kadar olan toprakları ele geçirmişti. Daha sonra Lydia devleti ile önce Kızılırmak çevresinde sonra Sardes önlerinde savaşan Persler, bu bölgeleri de ele geçirerek, İran'dan Batı Anadolu'ya kadar uzanan büyük bir imparatorluk vücuda getirmiştir.

Söz konusu toprakların genişliği ve içerisinde pek çok milletin bulunması, Persler için bir yönetim sorunu doğurmuştur. II. Kyros bu meseleyi, kendilerinden önce Mezopotamya'da kurulmuş olan Asur ve Med devletlerinin kullandığı sisteme benzer bir yöntemle çözmeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda II. Kyros, memleketi bir nevi eyalet olan satraplıklara ayırmış ve bunların başına da satraplar (vali) atamıştır.

- Anadolu gibi uzak bölgelerde oluşturulan satraplıklara genelde İranlılar atanmış, ancak bazı bölgelere yerel liderlerin atandığı durumlar da görülmüştür. Antik kaynaklarda, farklı sayı ve isimlerde geçen satraplıklara birçok imtiyaz verilmiştir. Bunun karşılığında, doğrudan kral tarafından atanan valilere siyasi, askeri ve ekonomik açıdan pek çok sorumluluk yüklenmiştir. Söz konusu yükümlülüklerini yerine getirdikleri takdirde, satraplıklarda yaşayan halkların dil, din ve sosyal hayat gibi kültürel değerlerine müdahale etmeyen Pers yöneticileri, böylece bu halkların kendilerine ısınmalarını sağlamıştır.

- Satraplıkların bağımsız hareket etmelerini engellenmek için ise eyaletlere birçok denetleyici memur gönderilmiştir. Bizzat kral tarafından görevlendirilen bu müfettişler, satraplıkta olan olayları doğrudan krala rapor etmiştir. Büyük İskender'in seferleri neticesinde Anadolu'daki Pers hâkimiyeti ve Pers satraplıkları Makedonlara geçerek son bulmuştur. Makedon yönetimi altında ise eyalet yönetimi küçük değişikliklerle devam etmiştir.

GREK UYGARLIĞI (HELLEN/ESKİ YUNAN) MÖ 1050/30

1-Geometrik Dönem MÖ 1050-700

A) Proto-Geometrik Dönem MÖ 1050-900

B) Geometrik Dönem MÖ 900-700

2-Oryantalizan Dönem MÖ 720-650

3-Arkaik Dönem MÖ 650-490/480

4- Klasik Dönem MÖ 490/480-330

5- Helenistik Dönem MÖ 330-30

ROMA İMPARATORLUĞU MÖ 30-MS 395

DOĞU ROMA İMPARATORLUĞU (BİZANS) MS 395-1453

GEOMETRİK DÖNEM MÖ 1050-900

- Miken Uygarlığı'nın çöküşü çok hızlı ve çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir.
- *Dorlar* olarak adlandırılan topluluk, Demir Çağı'nın başladığı bu dönemde kuzeyden gelerek MÖ 1200-1100 yıllarında Yunanistan'ı işgal etmiştir.
- Dorlar, Kuzeybatı Yunanistan, Makedonya ve Epirus'tan gelmiş, buralardan Yunanistan'ın merkezine doğru kayarak sonra, Peloponnes ile güneydeki Ege adalarına geçmiştir.

Yunanistan'ın Karanlık Çağı olarak bilinen bu dönemde bilinen pek çok kültürel öge kaybolmuş, Yunanistan'ın Anadolu, Yakın Doğu ve Mısır ile olan ticari ilişkileri sona ermiştir.

Çanak çömleklerin üstündeki geometrik bezemelerden ötürü bu tarihsel sürece *Geometrik Çağ* adı da verilmiştir.

ORYANTALİZAN DÖNEM MÖ 720-650

- Geometrik dönemin sonundan Arkaik dönemin içerisine kadar uzanan zaman aralığı içerisinde Doğu kökenli sanat ürünlerinden esinlenilerek Doğulu üslup ya da Oryantalizan stil olarak adlandırılan seramik türünün ortaya çıktığı bir dönem olan Oryantalizan dönemde özellikle Batı Anadolu'nun hayvan frizi stili Doğu Akdeniz havzasında yayılmaya başlamıştır.

- Bu dönemde Doğu Akdeniz kıyılarındaki toplumlarla daha yakın ticari ilişkiler başlamış ve bu ülkelerle her açıdan büyük bir etkileşim olmuştur. Doğu ile etkileşimin izleri kısa süre içinde kendini Yunan sanatında da göstermiştir.
- Özellikle vazo sanatında daha sert ve keskin geometrik hatların yerini, doğu sanatına özgü daha yumuşak hatlı Oryantalizan motif ve figürler almıştır. Aslan, panter, grifon, sfenks gibi doğudan alınan çeşitli hayvan ve yaratıklar kullanılmaya başlamıştır.

ARKAİK DÖNEM MÖ 650-490

- Tarihte ve arkeolojide bir uygarlığın en eski evreleri. Terim, daha çok Yunanistan'da MÖ 650'lerden başlayarak Atina'nın Persler tarafından yağmalandığı MÖ 480'e kadar süren sanatsal gelişme dönemini anlatmak için kullanılır.

Klasik Dönem MÖ 490/480-330

- MÖ 5-4. yüzyılları kapsayan dönem Yunan Klasik Çağ olarak bilinmektedir. Klasik Çağ'ın başları (MÖ 490-479) siyasi anlamda çalkantılı bir dönem olup Yunanlılar ile Persler arasındaki savaşlarla geçmiştir.
- Klasik Çağ, yaşanan büyük savaşlar ve mücadelelere rağmen kültür ve uygarlıkta en büyük gelişmelerin gerçekleştirildiği bir çağdır. Bu dönemde mimari, heykeltıraşlık ve resim sanatı en yüksek düzeyine ulaşmış; felsefe, tıp ve edebiyat alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir.

- *Klasik Uygarlık* adını taşıyan MÖ 5. yüzyıl Yunan Uygarlığı esas olarak Atina'da merkezlenmiştir. Atina, MÖ 5. yüzyılın sonlarına doğru tüm Yunanistan'ı, MÖ 4. yüzyılda ise Yunanistan sınırlarını aşarak batıda İtalya ve İspanya'ya, kuzeyde Makedonya ve Trakya'ya, doğuda Anadolu, Kıbrıs, Mısır ve İran'a kadar etkisini genişleterek uluslararası bir nitelik kazanmıştır.

Helenistik Dönem MÖ 330-31

- MÖ 330-30 yılları arasını kapsayan üç yüz yıllık dönemi araştırmacılar Hellenistik Çağ olarak adlandırmıştır. Makedonya Kralı Büyük İskender ile başlayan bu dönem, onun MÖ 323 yılında ölümünden sonra komutanları tarafından kurulan krallıklar ile MÖ. 31 yılına kadar devam etmiştir.

- MÖ 4. yüzyılın başlarında Yunan şehir devletlerinin arasındaki çekişmeler, Makedonya Kralı II. Philippos (MÖ 359-336)'ın, MÖ 338'de kurulan *Hellen Birliği*'nin lideri olmasını sağladı. Siyasi ve askeri nitelikli bu birlik, toplantının yapıldığı yere göre *Korinthos Birliği* olarak anılmaktadır. Bu toplantıda II. Philippos ve oğlu III. Aleksandros (Büyük İskender) Perslere karşı büyük bir sefer yapılacağını ilan ederler. Ancak II. Philippos'un MÖ 336 yılında öldürülmesi sonucunda oğlu Büyük İskender tahta çıkar.

- Büyük İskender, Hellen Birliği'nin lideri ve Pers seferinin de komutanı seçilerek önce Anadolu'yu (MÖ. 334/333), buradan da bütün Pers İmparatorluğu'nun topraklarını fethederek (MÖ 330), Asya Kıtası'nda Hindistan'ın Pencap havzasına kadar ilerlemiştir (MÖ. 334-327).
- Bu dönemde Yunanlılar, kalabalık kitleler halinde Doğu ülkelerine girerek bir yandan kendi kültür ve uygarlıklarını bu ülkelere yayarken diğer yandan Doğu'nun yüksek kültüründen etkilenmişlerdir. Böylece, Yunan kültürü ile Anadolu, Mısır, Pers ve diğer kültürlerin geçmişten itibaren var olan ilişkileri iyice birbiriyle kaynaşarak kozmopolit bir kültür ortaya çıkmıştır.

- Yunan dili diğer toplumlarda da yayılmış ve ortak resmi bir dil olmuştur. Bununla birlikte yerli halklar kendi dillerini kullanmaya devam etmiştir. Yunan tanrılarıyla Doğu'nun gizemli tanrıları birbirinden etkilenmiş, pek çok farklı inanç doğmuftur. Büyük İskender de Doğu'nun gizemli dinlerinden etkilenmiş ve Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından tanrı kral ilan edilmiştir.
- Yunan kùltürünün Doğu kùltürü ile karışıp kaynaşmasından oluşan bu yeni kùltüre **Hellenizm** denmiştir.

- Büyük İskender'in MÖ 323 yılında Babil'de varis bırakmadan ani ölümü, kurduğu imparatorluğun kısa zamanda parçalanmasına neden olmuştur. İskender'in *Diadokhlar* (halefler) olarak tarihe geçen, kendisine yakın komutanları, imparatorluğun başına geçmek ya da belirli bölgelerde yönetimi ele alabilmek için MÖ 323-281 yılları arasında kanlı savaşlar yapmışlardır. Bu savaşlar ve karışıklıklar sonunda imparatorluk toprakları üzerinde Mısır'da **Ptolemaioslar Krallığı** (MÖ 321-30); Trakya ve Batı Anadolu'dan Hindistan'a kadar uzanan geniş topraklarda **Selevkoslar Krallığı** (MÖ. 312-64); Makedonya'da da **Antigonoslar Krallığı** (MÖ. 276-168) kurulmuştur.

- Bunlardan sadece Makedonya ulus devletti. Mısır ve Selevkos toprakları üzerinde ırk ve gelenek bakımından farklı birçok ulus yaşamaktaydı. Selevkos'un ölümü (MÖ 280) ile bu krallığın toprakları üzerinde Anadolu'da Pergamon, Bithynia, Pontus ve Kappadokia, Hindistan'da Baktria gibi birçok bağımsız krallık kurulmuştur. Bu krallıklar da varlıklarını sürdürebilmek için aynı mücadele ortamı içine girmişlerdir.

- MÖ 215 yılından itibaren Romalılar ile mücadeleye başlayan Makedonyalılar, hemen sonra Selevkoslar ve Pontuslular Roma karşısında başarılı olamazlar. Roma güçleri MÖ. 146'da Makedonya, MÖ 133'de Pergamon, MÖ 74'te Bithynia, MÖ 64'te Pontus ve Selevkoslar ve son olarak MÖ 31 yılında Aktium Savaşı'nda Ptolemaioslar Krallığı'nın topraklarını ele geçirmişlerdir.

